

Tale til årsmøtet i Nord-Trøndelag Bondelag 060314

Asbjørn Helland

Velkommen, spesielt til dere som er nye, lykke til med arbeidet i denne organisasjonen. Vi etterstreber en organisasjon som skal være åpen og utadvendt. Det skal være rom for å si det du mener, det er gjennom meningsbrytninger at løsninger og verdier skapes. Men husk det er viktig å bidra, komme med løsninger hvis man kritiserer det som er gjort. Jeg gleder meg til en god debatt og et godt årsmøte.

Sjølforsyningsgraden i Norge går ned, dette vil vi bønder gjerne gjøre noe med. Det er ikke bra for et land med så dårlig matberedskap, spesielt i ei tid der tørke og uvær gjør matvaresituasjonen i verden usikker. Det siste er krigen i Ukraina som påvirker tilgangen til matkorn, og man forventer prisoppgang på verdensmarkedet.

Variierende værforhold vil påvirke matforsyninga inn til Norge sterkere jo mer vi blir avhengig av å importere maten. Vi har selv opplevd flere uvær på førjulsvinteren, stormene Ivar og Hilde gjorde store ødeleggelser. Det ble en hard belastning på gårdene, store tap, og folk og husdyr led. Når dyra har det vondt, lider bonden.

Stormene kom imidlertid, hvis galt skulle være, på et gunstig tidspunkt. Hva om de hadde kommet mens avlingene stod ute, og de hadde rammet Storbritannia, landene rundt Østersjøen og Norden? 100 mill mennesker måtte gått ut på verdensmarkedet for å kjøpe korn. Fikk de kjøpt, og eventuelt til hvilken pris? I denne situasjonen bygger vi ned beredskapslager i Norge. ----

Hvis vi ser landbrukspolitikken i Norge over noen tiår, har det vært noenlunde enighet om retningen. Ordningene med jordbruksavtale, regulering av markedene og importvernet har stått fast. Ser vi internasjonalt, har kraftig motstridende krefter utformet landbrukspolitikken. Men også i Norge er det de siste årene fra enkelte parti, foreslått sterke kutt i overføringene, og det er reist tvil om tollvernet. Disse partiene sitter nå med regjeringsmakta. Stort sett alle ordninger er satt i spill, usikkerheten er stor. Håpet er at fornuften skal råde når man setter til kunnskap. Den politiske situasjonen er generelt preget av motstridene interesser mellom sentrale strøk og distriktene.

Men man må være klar over at dette ikke beror på tilfeldigheter, det ligger sterke ideologiske trekk til grunn for politikktutformingene. Man ønsker å skille distriktpolitikken fra landbrukspolitikken. Landbruket i Norge er preget av en multifunksjonalitet, man ivaretar flere interesser ved siden av matproduksjonen som busetting, beredskap og kulturlandskapspleie. Nå er det nyliberalistiske strømninger som ønsker å dra landbruket i retning av en ren produktivisme. Hvordan vil dette påvirke kravene til kvalitet på maten og til klima?

I glasskula ser vi at mat blir mer og mer en knapphetsfaktor. Kinas enorme vekst i matvaremarkedet skaper internasjonal prisoppgang. Når vil denne prisoppgangen nå Norge, og vil det skape bedre arbeidsforhold for norske bønder? Omdømme som matprodusenter blir bedre og bedre, men denne utviklingen er nok ingen sovepute. Mange av ordningene i landbrukspolitikken er satt i spill, og rett framfor oss står den første prøvesteinen, landbruksoppgjøret 2014.

Det er utdelt et diskusjonsnotat til dette årsmøtet om vårt innspill til forhandlingene. Dette ønsker vi synspunkt på, så vil eventuelle korrigeringer bli foretatt på styremøtet etter årsmøtet. Vi er nok det eneste fylkeslaget som tar en årsmøtebehandling på uttalen, vi mener involvering og påvirkningsmulighet styrker innspillet.

Den nye regjeringen har lagt til grunn at vi skal øke matproduksjonen, og næringskomiteen i stortinget har sagt at lønnsomheten i norsk landbruk må styrkes. Samtidig har regjeringen signalisert at forenkling av regelverket og støtteordningene vil bli en del av forhandlingene. Dette er de mest fremtredende signalene som er gitt.

Det ser imidlertid ut for at forhandlingene kan bli meget krevende både når det gjelder ordninger og lønnsomhet i næringa. Men vi vil ikke forskuttere et brudd, vårt mål er klinkende klart; vi ønsker å inngå avtale med sittende regjering.

Så vil jeg komme inn på de enkelte produksjonene og ordningene. Det nytter ikke å omtale alle produksjonene på 20 min, men dere har lest og har meninger, så det får vi ta under debatten

- Kornproduksjonen er grunnlaget for mye av verdiskapinga i norsk landbruk. Avlingsmengden har gått ned på Østlandet, både når det gjelder kg pr daa og det samlede arealet. I Trøndelag er det imidlertid positiv utvikling med framgang i avling pr daa. Men det er jo Østlandet som sitter med de store kornområdene, dårlige avlinger og vanskelige innhøstingsforhold de siste årene har nok vært avgjørende, men det er også en langsiktig nedadgående trend. Dette er bekymringsfullt, vi må finne løsninger.

Kornprisen er løftet de siste årene med tilsvarende nedskrivning av prisene, slik at kraftforet ikke skal bli for kostbart. Nedskrivingsbeløpet utgjør nå ca. 20 % av kornprisen. En prisoppgang på innsatsfaktorene tidlig i verdikjeden har tendens til å akkumuleres videre. Siste års prisoppgang på forkornet på 7 øre ble til 14 øre på kraftforet til tross for økt prisnedskrivning. Dette øker selvfølgelig kostnadene hos dem som driver med husdyr, og i de kraftforkrevende produksjonene spesielt. Svineproduksjonen f.eks. har vært dypt nede og ser nå en lysning, men tåler ikke en sjokkbehandling i form av høyere kraftforpriser nå. Jeg vet at dette er et kontroversielt tema, men denne utviklingen kan ikke fortsette, det virker som om verktøykassa er tom.

Vi foreslår derfor nye tiltak i en tredelt modell for å bedre økonomien i kornproduksjonen. Det innføres et grunntilskudd pr kg produsert korn som sikrer økonomien. For å stimulere til bedre kvalitet innføres en kvalitetsbetaling som gjenspeiler kvalitet og forverdi. Man må også stimulere til bedre agronomi i denne næringen. Å knekke koden rundt korn og kraftforpolitikken er helt avgjørende for å lykkes med en isolert norsk landbrukspolitik.

- Jeg nevnte grisen. I en overproduksjonssituasjon er det selvfølgelig vanskelig å øke målprisen, spesielt når markedet går ned. Det er viktig med virkemidler for å tilpasse produksjonen til markedet. Det er også viktig at næringa selv tar fatt i dette og at det finnes en selvjustis i slakteribransjen, som må innrette slaktevektene etter det som er mest gunstig for en samlet næring. Vi foreslår at strukturvirkemidlene styrkes, og at det gjøres grep for å holde produksjonen under kontroll,

engangspurker er nevnt som et problem, og kvoter på smågris som en mulighet.

- På storfekjøtt og sau er det store utfordringer med å produsere nok. I Nord- Trøndelag er det store ekspansjonsmuligheter for disse kjøttslaga, og for sauene er det tvingende nødvendig å få skikk på uttak av rovdyr. Utviklinga på melksida med sterk avdråttsauke og dermed nedgang i mordyrtalet har skapt problemer i forhold til å produsere nok kjøtt. Tallet på ammekyr har ikke klart å fylle opp for frafallet på melkkusida. Det er mest gunstig både klimamessig og økonomisk for ei samla næring å produsere kjøtt og melk på samme dyret. Men pr i dag går retningen mot spesialisering for både kjøtt og melk. For å øke produksjonen må det gjøres grep.

Vi ønsker derfor å øke beitetilskudda og tilskudd pr dyr betraktelig, både for å bedre økonomien, men og som en tvingende nødvendig del for å utnytte alle areal og dermed oppfylle krava i Trøndersk Landbruksmelding om økt matproduksjon.

Kyllingen står sterkt hos oss, men i en forholdsvis enkel og uniformert produksjon, er det store forskjeller på lønnsomheten.

Vi mener det er absolutt nødvendig at konsesjonsgrensene på hvit kjøtt ligger fast.

- Når det gjelder grønnsaker, frukt og potet er det varierende, men positiv utvikling generelt. Næringa virker mer samlet, et Trøndersk tenkeloft satte forhåpentligvis fart i sakene. Her er det først og fremst viktig å sikre importvernet, og så må næringa ha investeringsvirkemidler for å kunne ekspandere.
- Melkproduksjonen er den største verdiskaperen i norsk landbruk, og spesielt i Nord-Trøndelag. Her kommer 60 % av verdiskapinga i landbruket fra melkkua. Dette er ei næring i endring. Nye tekniske hjelpemidler setter standarder for utviklinga. Men vi ser også at strukturutviklinga har klare begrensninger. Den sterkeste begrensende faktor er sammenhengende arealer. Det er sterk avskalling, spesielt i forbindelse med generasjonsskifte. For å opprettholde produksjonen viser beregninger at det må investeres i størrelsesorden 15 mrd kr de

neste 10 åra. Derfor er det tvingende nødvendig med investeringsvirkemidler inn i denne næringa.

Kvotordningen er svært viktig for å regulere produksjonen, og vi må beholde en geografisk fordeling på kvotene. Hovedmålsettingen er å øke norsk melkproduksjon i takt med etterspørselen fra en voksende befolkning. Vi mener vi gradvis må øke kvotetaka i takt med avskallinga av melkprodusenter, slik at vi har nok melk i henhold til hovedmålsettingen. Med den økte produksjonen vi ser komme pr ku og robotene inn, mener vi det nå er riktig å heve kvotetakene noe, 500 000 liter på enkeltbruk og 900 000 liter på samdrifter. Det er svært få bruk som kommer i posisjon for å fylle disse kvotene, sammenhengende arealer er begrensningen. Men skal vi nå hovedmålsettingen om å produsere nok melk i Norge, må vi nok se på kvotene allerede nå for så å justere opp når det er nødvendig. For oss ligger en faglig vurdering til grunn for å foreslå økte kvotetak. Å gå på høyere kvoter enn det vi nevner, vil vi absolutt fraråde. Robotenes kapasitet er betydelig overdrevet, og sammenhengende arealer er begrensningen. Økonomien i melkproduksjonen som i flere andre produksjoner, er ikke god. Det er vårt mål at nettogevinsten av flere tiltak skal utgjøre 50 øre pr liter.-----

- Vår målsetting for forhandlingene gjelder alle produksjoner og kan være delt inn i tre kategorier, prisuttak, budsjettmidler og effektivisering.----
 - Vi må ha et prisuttak som minst tilsvarer kostnadsveksten på 2-2,5 %
 - Vi må følge den generelle lønnsøkningen
 - Det må være tvingende nødvendig at vi beholder rasjonaliseringsgevinsten i næringa.

Det blir spennende og spesielt omfattende forhandlinger i år. De forskjellige ordningene vil nok også bli et hett tema etter de signala som er gitt fra landbruksministeren.

Det kunne vært en vise om videreføring av verdier knyttet til 200- års jubileet for grunnloven. Men i det selvstendige Norge har det hele tiden vært en kamp for rettigheter, dette er en av dem. Forskjellen er at den gang lå nødsåra bak oss, nå ser de ut til å ligge foran oss. Kampen står om egen matproduksjon, om levende bygder og om distriktenes eksistensgrunnlag. Men sentraliseringskreftene er sterke, men er de ufravikelige, kan det skapes motkrefter? Kampen må vinnes gjennom kunnskap, så må vi bli mye bedre til å bære denne kunnskapen fram, alle, hver for oss og sammen.